

Ks. ADAM ROMEJKO
Instytut Politologii
Uniwersytet Gdański

Austriacka droga do Unii Europejskiej

WSTĘP. 1. OD I DO II REPUBLIKI. 2. KU ZJEDNOCZONEJ EUROPIE.
3. AUSTRIA W UNII EUROPEJSKIEJ. ZAKOŃCZENIE.

WSTĘP

Dramatyczne wydarzenia związane z II wojną światową zrodziły w wielu ludziach pragnienie budowy nowego świata, który byłby gwarantem pokojowego współżycia narodów. W skali ogólnoświatowej taką instytucją była powstała w 1945 roku, Organizacja Narodów Zjednoczonych. Oryginalną odpowiedzią na wojenną traumę były dążenia do zacieśniania współpracy na terenie europejskim. Początkowo objęły one sześć państw. Z biegiem czasu współpraca rozwijała się, wychodząc poza pierwotną przestrzeń, jaką była gospodarka, a kierując się ku wielopłaszczyznowym działaniom integracyjnym. Ważnym momentem było powstanie w 1993 roku Unii Europejskiej.

Krajem, który dość późno przystąpił do struktur europejskich jest Austria. Akcesji (razem ze Szwecją i Finlandią) dokonano w 1995 roku. Kolejne rozszerzenia Unii Europejskiej miały miejsce w latach 2004 i 2007. Do „15” dołączyło 12 państw z Europy Środkowej i Wschodniej, w tym Polska. Pomimo że Austria późno znalazła się we wspólnotach europejskich, należy podkreślić rolę tego kraju w procesie integracyjnym w Europie. Chętnie przypomina się „dobre, stare czasy” Austro-Węgier, w których pokojowo zamieszkiwało 12 narodów [zob. Kleindel 1995, 303.320]. Interesująco przedstawiają się działania austriackie w okresie po II wojnie światowej. Aby zakończyć okupację kraju, przywódcy austriaccy zgodzili się na utworzenie państwa, które miało kierować się zasadą wieczystej neutralności. Neutralna Austria stała się pomostem pomiędzy państwami zachodnimi oraz państwami należącymi do bloku krajów tzw. demokracji ludowej. Austriaccy politycy przyczynili się do budowania porozumienia pomiędzy krajami europejskimi, a należącymi do wrogich bloków militarno-politycznych. Do dnia dzisiejsze-

go popularna jest wśród liderów austriackich idea *Mitteleuropa*, w ramach której Austria, w tym szczególnie Wiedeń, ma odegrać kluczową rolę.

W niniejszym opracowaniu zaprezentowana została austriacka droga do zjednoczonej Europy oraz wkład, który ten kraj wniósł w procesy integracyjne. Biorąc pod uwagę małą powierzchnię kraju, jego zasługi na rzecz europejskiej jedności są znaczne.

1. OD I DO II REPUBLIKI

W I wojnie światowej Austro-Węgry wzięły udział jako główny sojusznik Niemiec. Koniec wojny był jednocześnie końcem wielonarodowego państwa, jakim były Austro-Węgry. Państwa Ententy poparły powstanie Austrii, w której granicach miały znaleźć się obszary dawnej monarchii zamieszkałe przez ludność niemieckojęzyczną. Nie poparto, głównie za sprawą Francji [zob. Wereszycki 1986, 289], idei, by przyłączyć do Niemiec (niem. *Anschluss*) proklamowanej 12 listopada 1918 roku przez Tymczasowe Zgromadzenie Narodowe (niem. *Provisorische Nationalversammlung*) Niemiecko-Austriackiej Republiki (niem. *Republik Deutschösterreich*)¹. Zamiast niej przyjęto określenie Republika Austrii (niem. *Republik Österreich*). Z obszaru monarchii habsburskiej, liczącej 676 tys. km² powierzchni i 51,5 mln mieszkańców, Republika Austrii przejęła 83,8 tys. km² powierzchni, na której zamieszkiwało 7 mln osób. Utracono 72% obszaru i 70% ludności, biorąc pod uwagę stan z okresu poprzedzającego I wojnę światową [zob. Fiedor 2000, 358]. Powstałe w ten sposób państwo austriackie w późniejszej historiografii nazywano I Republiką. Jako takie istniało ono do 1938 roku – do momentu przyłączenia do państwa niemieckiego [zob. Vajda 1980, 575-576.587].

Uniemożliwienie połączenia z Niemcami nie oznaczało, że zrezygnowano z tego pomysłu [zob. Fiedor 2000, 354]. Idea anszlusu była popularna nie tylko ze względów politycznych, związanych z chęcią przynależności do silnego organizmu państwowego, czy kulturowych, związanych z poczuciem przynależności do „wielkiej rodziny niemieckiej” [Scheuch 1999, 323-324], lecz także ekonomicznych. Po zakończeniu I wojny światowej społeczność austriacka borykała się z trudnościami natury gospodarczej. Wysokie bezrobocie² powodowało, że powszechnie oczekiwano zmian. Oczekiwania nie zostały spełnione przez rządzące ugrupowania: Partię Chrześcijańsko-Społeczną (niem. *Christlichsoziale Partei*) i Socjaldemokratyczną Partię Robotników Austrii (niem. *Sozialdemokratische Arbeiterpartei Österreichs*). Partie te tworzyły koalicję w latach 1918-1920. Później miejsce socjaldemo-

¹ Art. 1: „Deutschösterreich ist eine demokratische Republik (...)”; Art. 2: „Deutschösterreich ist ein Bestandteil der Deutschen Republik (...)”. [*Staatsgesetzblatt* 1918, 4].

² Po wojnie bezrobocie w Austrii wynosiło ok. 18%, zaś w latach późniejszych średnio 10%. Tendencja wzrostowa ujawniła się na początku lat 30. W latach 1932-1937 bezrobocie wynosiło ok. 24%. W 1933 roku 557 tys. Austriaków nie miało pracy [zob. Höferl 2004, 4; Fiedor 2000, 370].

kratów zajęła, jako mniejszościowy koalicjant, nacjonalistyczna Wielkoniemiecka Partia Ludowa (niem. *Großdeutsche Volkspartei*). Brak wyraźnej poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej i związane z tym rozczarowanie powodowały, że coraz bardziej popularne były idee narodowosocjalistyczne. Hitlerowskie hasło „praca i chleb” (niem. *Arbeit und Brot*), które w Niemczech okazało się być rzeczywistością, a nie pustą obietnicą, w mocny sposób przemawiały do Austriaków [zob. Scheusch 1999, 327]³.

Przyłączenie Austrii do Niemiec nie spełniło oczekiwań społecznych. Grupą, która odczuła poprawę położenia, byli austriaccy robotnicy. Natomiast najważniejsze i najbardziej lukratywne stanowiska w austriackiej administracji i gospodarce zostały obsadzone przez przybyszów z Rzeszy. Austria z niepodległego państwa została „zdegradowana” – najpierw do Marchii Wschodniej (niem. *Ostmark*), a następnie do alpejskich i naddunajskich okręgów rzeszy (niem. *Alpen- und Donau-Reichsgaue*) [zob. Scheusch 1999, 328]. W okresie rządów hitlerowskich podjęto walkę z przeciwnikami politycznymi, w tym z Kościołem katolickim. Wielu zostało uwięzionych i straconych. Podczas wojny momentem, który wpłynął pozytywnie na nastroje społeczne, było zwycięstwo nad Francją (czerwiec 1940 roku) [zob. Wereszycki 1986, 300-301]. Trend ten zmienił się po przegranej pod Stalingradem (luty 1943 roku). Oczekiwano klęski Adolfa Hitlera [zob. Jelinek 2004, 12].

Czas II wojny światowej stanowił dla społeczeństwa austriackiego *katharsis*, które stało się okazją do wykrystalizowania nowego narodu europejskiego – Austriaków. Okazało się, że powszechnie akceptowany anszlus doprowadził do narodowej klęski, której konsekwencje dźwigano przez wiele lat po wojnie, szczególnie zaś w okresie okupacji (1945-1955). W latach 1938-1945 65 tys. osób zostało zabitych w ramach nazistowskiej polityki czystek rasowych, 35 tys. zamordowano w więzieniach i obozach koncentracyjnych, 247 tys. zginęło na froncie, a 600 tys. zostało wziętych do niewoli [zob. Rauchensteiner 1995, 394; por. Romejko 2005, 745].

Momentem, który w znaczący sposób wpłynął na powojenną politykę Austrii, na obszarze krajowym, jak i międzynarodowym, była deklaracja moskiewska. Została ona podpisana przez przedstawicieli Wielkiej Brytanii, ZSRR i USA w Moskwie 30 października 1943 roku. Do wiadomości pu-

³ Znany polityk austriacki, Jörg Haider, wyraził następującą opinię na temat sytuacji panującej w przedwojennej Austrii: „In Wirklichkeit ist der Nationalsozialismus nur durch den Übertritt von enttäuschten Sozialdemokraten zum Nationalsozialismus überhaupt erst ermöglicht worden. In Deutschland sowieso, aber auch in Österreich. Denn nicht die bürgerlichen Führungsschichten haben den Nationalsozialismus stark gemacht, sondern die Arbeiter waren das. Die Arbeiterschaft war enttäuscht darüber, dass ihre Anliegen – vor allem nach mehr Wohlstand – in der 1. Republik unerfüllt blieben. (...) Wie gesagt, keine Arbeit. Und das war genau das Futter für den aufkommenden Nationalsozialismus. Die bestehenden Parteien haben die Menschen enttäuscht. Mit denen wollte man nichts mehr zu tun haben. Denn aus der Sicht der Bürger und den jungen Leute konnten sie die Probleme nicht lösen” [Worm 2005, 59.148].

blicznej podano ją dzień później⁴. Zawarto w niej m.in. następujące stwierdzenia: Austria to pierwszy wolny kraj, który padł ofiarą ekspansjonistycznej polityki Hitlera i dlatego należy ją wyzwolić; okupacja Austrii jest prawnie nieważna; życzeniem aliantów jest wolna i niezależna Austria. W końcowym fragmencie deklaracji przypomniano, że Austria stanęła po stronie hitlerowskich Niemiec i że z tego powodu będzie musiała ponieść konsekwencje. Wysokość „kary” uzależniono od zaangażowania Austrii po stronie alianckiej.

Dla przywódców oraz społeczeństwa austriackiego ważkie znaczenie miało stwierdzenie na temat Austrii jako pierwszej ofiary hitlerowskiej polityki. Stało się ono okazją do „moralnej ablucji”, do zrzucenia winy na „bliżej nieokreślonych” nazistów. Motyw pierwszej ofiary stał się później ważnym elementem politycznej retoryki, a także instrumentem gry politycznej. Np. tuż po zakończeniu wojny próbowano wykorzystać go, by odzyskać Tyrol Południowy, który w 1919 roku utracono na rzecz Włoch. Powołując się na deklarację moskiewską podkreślano, że sporny obszar powinna otrzymać Austria – ofiara nazizmu. Włosi, którzy współpracowali z Niemcami, powinni ponieść tego konsekwencje. Argumentacja ta została odrzucona przez aliantów [zob. Kozeński 1970, 283-284]⁵.

Po wojnie Austria znajdowała się pod okupacją amerykańską, brytyjską, francuską i radziecką. Formalnie zakończyła się ona 15 maja 1955 roku podpisaniem w Wiedniu traktatu państwowego (niem. *Staatsvertrag*) w sprawie odbudowy niezależnej, demokratycznej Austrii. Sygnatariuszami były cztery mocarstwa okupacyjne: USA, ZSRR, Francja i Wielka Brytania. Przywrócono granice sprzed 1938 roku. Austria zobowiązała się m.in., że nie będzie dążyła do politycznego i gospodarczego zjednoczenia z Niemcami. Chociaż w traktacie nie było mowy o neutralności państwowej Austrii, to jednak zawarte tam przesłanki były wystarczające, aby ustanowić neutralność, na którą wskazano we wcześniejszym (15 kwietnia 1955 roku) memorandum moskiewskim. To, że uda się zakończyć okupację Austrii we w miarę „bezbolesny sposób”, nie było oczywiste. Sukces był wynikiem determinacji austriackiej klasy politycznej stojącej w obliczu ubóstwa, w jakim znajdowało się społeczeństwo austriackie [zob. Portisch, Riff 1985, 460-462]⁶. Był on tym większy, że podobnego rozwiązania nie udało się osiągnąć w Niemczech, które zostały po-

⁴ Tekst deklaracji zob. Kleindel 1995, 373.

⁵ Więcej na temat wykorzystania motywu ofiary w polityce austriackiej zob. Romejko 2007b, 282-283. W kontekście roli Austrii jako ofiary interesująca jest przemowa, którą Otto von Habsburg (1912-), syn Karola I (1887-1922), ostatniego władcy Austro-Węgier, wygłosił z okazji 70 rocznicy anshlusu. Stanowczo odrzucił on współodpowiedzialność Austrii za II wojnę światową. Deklarację moskiewską określił jako akt hipokryzji i kłamstwo. Jego przemowa przyjęta została z „mieszanymi uczuciami”. Informacja za *Ö1 Abendjournal* (wieczornym dziennikiem pierwszego programu radia austriackiego) z 10.03.2008.

⁶ Np. w okresie powojennym popularna była akcja wysyłania dzieci do Szwajcarii i na Węgry, gdzie mogły w znośnych warunkach spędzić miesiące zimowe [zob. Portisch, Riff 1985, 461].

dzielone na dwa państwa. 26 października 1955 roku, dzień po opuszczeniu Austrii przez wojska okupacyjne, parlament ogłosił wieczną neutralność kraju (niem. *immerwährende Neutralität*) [zob. Jelinek 2004, 36-39].

2. KU ZJEDNOCZONEJ EUROPIE

Politycy austriaccy mieli świadomość, że neutralność nie może oznaczać postawy bierniej. Budując na wzór szwajcarski zręby neutralnego państwa, postanowiono zapewnić mu, przy pomocy wszelkich możliwych środków, bezpieczeństwo⁷. Z biegiem czasu wyklarowały się trzy filary, na których Austriacy oparli politykę bezpieczeństwa. Pierwszym była własna armia, drugim budowa stosunków dobrosąsiedzkich, zaś trzecim działania polityczne o charakterze międzynarodowym, których celem było utrzymanie pokoju w Europie i na świecie. Tego typu działania nie były sprzeczne z ogłoszoną zasadą neutralności, która przez polityków austriackich rozumiana była jako „aktywna polityka neutralności”. W uregulowaniach prawnych Austriacy zobowiązali się do nieuczestniczenia w sojuszach wojskowych oraz do niedostępniania obcym wojskom baz wojskowych⁸.

Zbudowana po II wojnie światowej armia austriacka miała charakter defensywny. Remilitaryzacja kraju okazała się być koniecznością, gdyż mocarstwa okupacyjne nie chciały zagwarantować Austrii neutralności. W art. 2. traktatu państwowego wskazano, że będą szanowali niepodległość i nienaruszalność terytorialną Austrii⁹. Liczba żołnierzy austriackiej armii (niem. *Bundesheer*) w okresie powojennym wynosiła ok. 50 tys. Połowę stanowiły wojska lądowe. Armia dysponowała bronią konwencjonalną, w tym ok. 320 czołgami i 470 transporterami opancerzonymi i 40 samolotami bojowymi. Znaczną siłę stanowi tzw. *Landwehr*, skupiająca ok. 700 tys. rezerwistów [zob. Popławski 1995, 52-56; por. Kałuża 1979, 72-73].

W okresie powojennym Austria cieszyła się dobrymi relacjami ze Szwajcarią. Z innymi sąsiadami nie załatwiono m.in. następujących kwestii: przebieg granicy z Jugosławią i Węgrami, niemiecki majątek pozostawiony w Austrii, przynależność Tyrolu Południowego – spór z Włochami. Z biegiem

⁷ „Zum Zwecke der dauernden Behauptung seiner Unabhängigkeit nach außen und zum Zwecke der Unverletzlichkeit seines Gebietes erklärt Österreich aus freien Stücken seine immerwährende Neutralität. Österreich wird diese mit allen ihm zu Gebote stehenden Mitteln aufrechterhalten und verteidigen” [*Bundesverfassungsgesetz* 1955, 1151, art. 1, p. 1].

⁸ „Österreich wird zur Sicherung dieser Zwecke in aller Zukunft keinen militärischen Bündnissen beitreten und die Errichtung militärischer Stützpunkte fremder Staaten auf seinem Gebiete nicht zulassen” [*Bundesverfassungsgesetz* 1955, 1151, art. 1, p. 2].

⁹ „Die Alliierten und Assoziierten Mächte erklären, daß sie die Unabhängigkeit und territoriale Unversehrlichkeit Österreichs, wie sie gemäß dem vorliegenden Vertrag festgelegt sind, achten werden” [*Staatsvertrag* 1955, 726].

czasu nieporozumienia rozwiązywano¹⁰. Pierwsze próby uregulowania relacji sąsiedzkich napotykały na przeszkody ze strony mocarstw okupacyjnych. Znakiem normalizacji oraz tego, że austriackie służby dyplomatyczne istnieją i działają, było otwarcie pierwszych placówek (poselstw) zagranicznych, np. w 1946 roku w Budapeszcie, w Bukareszcie i w Warszawie. Na sposób kształtowania przez Austrię polityki sąsiedzkiej wpływały dawne powiązania z regionem naddunajskim oraz nadzieje, że uda się jej odegrać rolę pośrednika między Wschodem a Zachodem. Zamiany te nie zostały sprecyzowane w postaci konkretnego programu. Polityka sąsiedzka była rozumiana szerzej niż przestrzeń sąsiadujących krajów. Kanclerz Bruno Kreisky powiedział na ten temat: „Austria uważa za swoich sąsiadów nie tylko państwa, z którymi graniczy, ale także wszystkie państwa położone w basenie Dunaju i inne, z którymi wiąże ją wielowiekowe więzy” [Kałuża 1979, 66].

Wspomniane szerokie pojmowanie sąsiedztwa koresponduje z pochodząca z XIX wieku koncepcją *Mittleeuropy*, którą miały stanowić przede wszystkim Cesarstwo Niemieckie i Austro-Węgry. Do tej koncepcji powrócono w Austrii w latach 60. XX wieku. Została ona jednak zmodyfikowana. Proponowano jej realizację bez Niemiec, co zdejmowało z niej balast pangermanizmu. Nowa *Mittleeuropa* miała obejmować Europę Środkowo-Wschodnią z centrum w Wiedniu. Pomimo że w kontaktach z państwami komunistycznymi nie podejmowano tej kwestii, to jednak – ku zaskoczeniu Austriaków – znalazła ona pozytywne przyjęcie w kręgach emigracyjnych. Można wskazać tu takie osoby jak: Czech Milan Kundera (1929-), Węgier György Konrád (1933-) i Leszek Kołakowski (1927-). Problemem był brak szerszego od-

¹⁰ Krwawy, biorąc pod uwagę jego przebieg, spór z Włochami o Tyrol Południowy (niem. *Südtirol*) nazywany po włosku Górną Adygą (wł. *Alto Adige*), zakończono w 1992 roku, gdy Tyrol Południowy otrzymał status prowincji autonomicznej. Do dnia dzisiejszego trwają nieporozumienia w leżącej na południu Austrii Karyntii. Zamieszkująca tam ludność słoweńska domaga się poszanowania praw, szczególnie zaś prawa do wystawiania tablic dwujęzycznych. Podkreśla się, że w wielu wypadkach roszczenia są nieuzasadnione oraz że władze słoweńskie nie przyczyniają się do łagodzenia, lecz do wzrostu nieporozumień [zob. Jelinek 2004, 50-53]. 1 stycznia 2007 roku Słowenia dołączyła do strefy euro. Moment ten okazał się problematyczny dla stosunków austriacko-słoweńskich. Na rewersie monety dwucentowej został umieszczony Kamień Książęcy (niem. *Fürstenstein*), fragment starorzymskiej kolumny, przy której w przeszłości koronowani byli książęta karyncy. Od marca 2006 roku jest on eksponowany w sali herbowej pałacu prezydenckiego w Karyntii. Pomimo protestów kierowanych pod adresem instytucji unijnych zgodzono się na wprowadzenie monety do obiegu. Krytycznie, a jednocześnie z pewnym rozżaleniem, wypowiadał się na ten temat prezydent Karyntii, Jörg Haider. Powiedział on m.in.: „Dazu kommt, dass sich mit dem Euro-Beitritt Sloweniens ab 1. Jänner auf den Cent-Münzen Sloweniens der Kärntner Fürstenstein als Symbol findet, der bekanntermaßen überhaupt das älteste Rechtssymbol Österreichs ist”. Wyraził zdziwienie, że: „(...) Österreich das älteste Rechtssymbol so einfach an einen Nachbarstaat verschenkt und sagt, das ist keine Provokation, die hier passiert” [*Stenographisches* 2007, 28].

dźwięku społecznego w krajach środkowoeuropejskich [zob. Popławski 1995, 82-83]. Sytuacja uległa zmianie po upadku bloku wschodniego. Przemiany w państwach komunistycznych wzmogły dynamikę procesów integracyjnych – ich instytucjonalnym wyrazem jest Inicjatywa Środkowoeuropejska. Początkiem inicjatywy była deklaracja podpisana 11 listopada 1989 roku w Budapeszcie na temat wielostronnej współpracy w dziedzinie polityki, ekonomii, nauki i kultury. Sygnowali ją przedstawiciele Włoch, Austrii, Węgier i Jugosławii. Z biegiem czasu do inicjatywy przystępowały kolejne państwa, w tym Polska w 1991 roku [zob. Bernatowicz 2000, 218-219]¹¹. Kryzysowym momentem dla działalności Inicjatywy Środkowoeuropejskiej był konflikt jugosłowiański. Obecnie stanowi ona ważne uzupełnienie działań integracyjnych realizowanych w ramach struktur unijnych [zob. Bernatowicz 2000, 230-231].

W budowaniu dobrych stosunków z krajami komunistycznymi wybrano taktykę dobrych relacji z Moskwą. Pozytywne kontakty z ZSRR miały pomóc w budowaniu podobnych pomiędzy Austrią a innymi krajami demokracji ludowej. W 1958 roku Bruno Kreisky, szef MSZ, stwierdził, że Austria „stara się o dobre stosunki z krajami komunistycznymi w swoim sąsiedztwie i dąży do ich normalizacji”. W realizowanej *Ostpolitik* Austria okazała się w gronie krajów zachodnich prekursorem. Politykę tę chciano oprzeć o zdrowo pojętą zasadę pokojowego współistnienia. Symbolem otwarcia na kraje komunistyczne był ruch bezwizowy. Wyrazem zainteresowania współpracą z państwami środkowoeuropejskimi był fakt, że w latach 60. Bruno Kreisky, jako minister spraw zagranicznych, złożył wizyty wszystkim państwom tego regionu. W 1960 roku był on także w Polsce. W 1973 roku podpisano porozumienie pomiędzy Austrią a Węgrami i Czechosłowacją na temat kwestii granicznych i odszkodowań [zob. Popławski 1995, 86-88].

Państwem, z którym dość długo Austria nie miała nawiązanych stosunków dyplomatycznych, była NRD. Nie przeszkadzało to jednak we współpracy na płaszczyźnie gospodarczej. Przeszkodą były nieunormowane stosunki pomiędzy RFN i NRD. Stosunki dyplomatyczne nawiązano dopiero w 1975 roku. Pozytywne nastawienie Austrii względem NRD nie podobało się rządowi bońskiemu. Austriacy odrzucali krytykę zachodnioniemiecką, podkreślając, że nie będą traktować NRD jako państwa bez obywateli. W 1978 roku Bruno Kreisky był pierwszym zachodnim szefem rządu, który odwiedził NRD. Podobnie pierwszym zachodnim krajem, który odwiedził Erich Honecker, była Austria. W 1982 roku, podczas pobytu w RFN, prezydent austriacki Rudolf Kirchschläger odmówił złożenia wizyty w Berlinie Zachodnim. Decyzja ta została mocno skrytykowana przez stronę bońską. Odpowiedzią było stwierdzenie, że Niemcy Zachodnie lepiej traktują państwa, które nie są ich sojusznikami. Pozytywne nastawienie Austrii wobec NRD nie było jednoznaczne z poparciem podziału państw niemieckich. Ze strony austriackiej padały stwierdzenia o potrzebie uszanowania wolnej woli narodu niemieckie-

¹¹ W chwili obecnej do inicjatywy należy 18 państw z Europy Środkowo-Wschodniej i Południowej [zob. *About* 2008].

go, która mogłaby doprowadzić do zjednoczenia [zob. Popławski 1995, 108-109].

W okresie powojennym interesująco rozwijały się stosunki austriacko-szwajcarskie. Oba kraje mają charakter alpejski. Szwajcaria była jedynym krajem, z którym stosunki nie były „obciążone”. W 1954 roku w Szwajcarii opublikowano tzw. oficjalną wersję neutralności, która posłużyła austriackim przywódcom za podstawę wykreowania idei wieczystej neutralności. Neutralna Austria była bardziej skora do współpracy międzynarodowej niż Szwajcaria. Ta gotowość odpowiadała lansowanej idei aktywnej neutralności. Gdy w 1956 roku Austria przystąpiła do Rady Europy, przyjęto tę decyzję w Szwajcarii z niechęcią, podkreślając, że stanowi to zagrożenie neutralności. Z biegiem czasu zaakceptowano austriacką argumentację w tej kwestii. Efektem było przystąpienie Szwajcarii do Rady Europy w 1963 roku [zob. Kozeński 1970, 262-263].

Austria i Szwajcaria były zaangażowane we współpracę pod egidą Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie jako tzw. państwa N+N, czyli neutralne i niezaangażowane. Do tej grupy należały: Austria, Cypr, Finlandia, Jugosławia, Lichtenstein, Malta, San Marino, Szwajcaria i Szwecja [zob. Popławski 1995, 153]. Inicjatorami zwołania w Europie konferencji na temat bezpieczeństwa były kraje skandynawskie, przede wszystkim zaś Finlandia. W maju 1969 roku wystosowano do państw europejskich oraz USA i Kanady stosowne memorandum. Jako pierwsza odpowiedziała Austria. Rozważano możliwość zwołania konferencji w Wiedniu. Ówczesny austriacki minister spraw zagranicznych Rudolf Kirchschläger powiedział m.in.: „Chcemy wykazać, że my, małe, niezależnie, wiecześnie neutralne państwo, czujemy się uprawnieni i zobowiązani dać jasno wyraz naszym poglądom dotyczących palących problemów polityki europejskiej” [Popławski 1995, 142]. Austria i pozostałe kraje N + N zgłosiły wiele projektów. Ich zasługą jest także działanie na rzecz przyjmowania rozwiązań elastycznych, kompromisowych.

W okresie rokowań nad traktatem państwowym Wiedeń nawiązywał stopniowo międzynarodowe kontakty. Okazją do ich intensyfikacji było przystąpienie niepodległej Austrii do ONZ, które miało miejsce 14 grudnia 1955 roku. Dla nowego członka problematyczne okazało uczestnictwo w oenztowskich sankcjach gospodarczych oraz wojskowych. Kwestię rozstrzygnięto, dając Austrii możliwość nieuczestniczenia w tego typu działaniach [zob. Popławski 1995, 113-114]. Niechęć do udziału w sankcjach gospodarczych i karnych nie oznaczała militarnej „abstynencji” od operacji pokojowych. Władze austriackie pozytywnie, choć bez euforii, odnosiły się do tego typu misji. Kwestię prawnie uregulowano w 1965 roku. W misjach pokojowych mogli uczestniczyć ochotnicy nie mający obowiązku służby wojskowej w kraju [zob. *Bundesgesetz* 1965, 1097].

Źródłem dumy Austriaków było dwukrotne wybranie Kurta Waldheima na Sekretarza Generalnego ONZ (1972-1981) [zob. Kałuża 1979, 68-69]¹² oraz fakt, że Wiedeń, obok Nowego Jorku i Genewy, stał się w 1979 roku trzecią stolicą ONZ. Z myślą o ONZ nad Dunajem wybudowano UNO-City, które jest przez ONZ dzierżawione za symboliczną opłatą [zob. Biernat 1980, 48]. Obok różnych agend oenzetowskich w Wiedniu siedziby mają m.in.: Organizacja Państw Eksporterów Ropy Naftowej (OPEC), Międzynarodowy Komitet Turystyki Europejskiej (ICEM), Europejskie Biuro Patentowe (EPO). W Wiedniu siedziby lokują chętnie przedstawiciele międzynarodowych organizacji pozarządowych. Od 1993 roku w Wiedniu siedzibę ma Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) [zob. Ognik, Wizimirska 2000, 113].

3. AUSTRIA W UNII EUROPEJSKIEJ

Członkiem Unii Europejskiej Austria jest od 1995 roku. Nie oznacza to jednak, że kraj ten nie był zainteresowany współpracą w ramach europejskich struktur we wcześniejszych dekadach. Na przełomie lat 1956 i 1957 politycy austriaccy rozważali przystąpienie do wspólnot europejskich. Na skutek oporów ze strony Socjalistycznej Partii Austrii (niem. *Sozialistische Partei Österreichs, SPÖ*) zaniechano realizacji tej idei [zob. Sonnleitener 2004, 99].

Działająca od 1958 roku Europejska Wspólnota Gospodarcza objęła sześć krajów (Niemcy, Francję, Włochy i Beneluks – Belgia, Holandia, Luksemburg), co skutkowało brakiem europejskiej strefy wolnego handlu. Odpowiedzią pozostałych państw, w tym Austrii, było utworzenie pod brytyjską egidą, na mocy traktatów sztokholmskich z 1960 roku, Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (EFTA) [zob. Kaliszczuk, Kończyk 2000, 242-243].

W późniejszych latach Austriacy podejmowali próby wstąpienia do wspólnot europejskich. Były one nieudane na skutek sprzeciwu ze strony włoskiej. Włosi zemścili się w ten sposób za austriackie zaangażowanie w kwestii Tyrolu Południowego. Z tej przyczyny zadowolono się podpisaniem w 1972 roku umowy z EFTA, która regulowała kwestie celne oraz handlowe [zob. Sonnleitener 2004, 100].

Ponowną próbę wejścia do struktur europejskich podjęła powstała w 1986 roku koalicja rządowa *SPÖ* i *ÖVP* (Austriacka Partia Ludowa, niem. *Österreichische Volkspartei*). 17 lipca 1989 roku Alois Mock, minister spraw zagranicznych, przekazał w Brukseli stosowne pismo. Ze strony ludowców naciśniano na przyspieszenie rokowań, zaś socjaliści byli temu przeciwni. Waż-

¹² W okresie późniejszym Kurth Waldheim, ze względu na „rewelacje” na temat jego wojennej przeszłości, stał się niewygodną postacią. Podkreśla się, że stanowi on symbol austriackiego uwikłania w narodowy socjalizm. Z tego powodu zamiast „wielki Austriak” należy mówić o nim „Austriak”, gdyż w jego osobie odbija się faktyczna przeszłość społeczeństwa austriackiego, nie tylko ofiary, ale i sprawcy [zob. Riedl 2007, 15; Gestorbenen 2007, 190].

nymi dla Austrii tematami była kwestia neutralności, ruchu tranzytowego oraz polityka rolna [zob. Jelinek 2004, 64].

Negocjacje zakończono w 1994 roku. Sprzyjającą okazją była rezygnacja Kurta Waldheima z ubiegania się o fotel prezydencki na kolejną kadencję. Podczas jego prezydentury (1986-1992) zarzucono mu przestępczą działalność w czasie II wojny światowej. Pomimo, że badania historyczne nie potwierdziły zarzutów, to w kontekście negocjacji akcesyjnych postrzegano go, jako *persona non grata* [zob. Magenschab 2007, 22]. W referendum, które miało miejsce 12 czerwca 1994 roku, 66,58% Austriaków, z liczącej 5,8 mln grupy uprawnionych do głosowania, opowiedziało się za wejściem do Unii Europejskiej. Stosowne dokumenty podpisano 24 czerwca na greckiej wyspie Korfu. Zgodnie z ustaleniami, Austria, wraz z Finlandią i Szwecją, stała się 1 stycznia 1995 roku członkiem Unii Europejskiej. Pomimo że 28 kwietnia 1995 roku Austria przystąpiła do strefy Schengen, to jednak dopiero 1 grudnia 1997 roku zaniechano kontroli granicznej na przejściach drogowych oraz lotniczych [zob. Sonnleitener 2004, 114].

1 lipca 1998 roku Austria przejęła przewodnictwo w Radzie Unii Europejskiej. Ważnym momentem sześciomiesięcznego kierownictwa była decyzja o wprowadzeniu euro. Ciekawostką jest fakt, że banknoty euro zaprojektowane zostały przez Austriaka Roberta Kalinę (1955-), grafika pracującego w Austriackim Banku Narodowym, który wygrał konkurs ogłoszony przez Unię Europejską w 1996 roku [zob. Kalina 2004, 162]. Do powszechnego użytku euro wprowadzono w Unii Europejskiej 1 stycznia 2002 roku. Austria na ten moment była dobrze przygotowana. Przed wprowadzeniem euro wszystkie ceny przez dłuższy okres były podawane w starej i nowej walucie. Było to wskazane, gdyż przelicznik euro/szyling był nieco skomplikowany. 1 euro stanowiło równowartość 13,8 szylingów. W dniu wprowadzenia euro prawie we wszystkich bankomatach znajdowała się nowa waluta. Wśród krajów strefy euro na wprowadzenie nowej waluty najslabiej przygotowane były Włochy¹³.

Austria nie miała większych trudności związanych z obecnością w Unii Europejskiej, nie licząc kwestii ruchu tranzytowego i unijnej polityki rolnej oraz dramatycznego momentu, jakim było wprowadzenie sankcji przez „14” po utworzeniu koalicji rządowej *ÖVP* i *FPÖ* (Austriacka Partia Wolnościowa, niem. *Freiheitliche Partei Österreichs*). Austria leży na skrzyżowaniu kierunków: północ – południe (Skandynawia – Niemcy – Włochy) oraz północny zachód – południowy wschód. (Wielka Brytania – Holandia – Grecja). Aby uregulować natężenie ruchu samochodów ciężarowych wprowadzono specjalne kontyngenty, tzw. *Öko-Punkte*. Z biegiem czasu okazało się, że nie były one przestrzegane ani przez miejscowych, ani zagranicznych przewoźni-

¹³ Rząd wiedeński ma możliwość wpływania na politykę Europejskiego Banku Centralnego we Frankfurcie za pośrednictwem Gertrude Tumpel-Gugerell, austriackiej ekonomistki, która od 2003 roku jest członkiem sześciuosobowego zarządu Europejskiego Banku Centralnego we Frankfurcie [zob. <http://www.ecb.eu/ecb/orga/decisions/eb/html/index.en.html> (12.04.2008)].

ków. W świadomości społecznej zwiększenie natężenia ruchu łączy się z wejściem do unii. Z badań wynika, że „głównym winowajcą” są miejscowe firmy transportowe. Nieustępliwa postawa Austrii w kwestii kontyngentów na ruch tranzytowy była przyczyną krytyki ze strony Brukseli [zob. Sonnleitener 2004, 115-116]. Szuka się obecnie innych rozwiązań. Jednym z nich jest wprowadzenie 1 stycznia 2004 roku elektronicznego systemu pobierania opłat za przejazd autostradami. Obowiązuje on pojazdy o nośności powyżej 3,5 tony. Wyposaża się je w GO-Boxy, specjalne urządzenia, które umieszcza się na przedniej szybie¹⁴. Oczekuje się, że pozyskane w ten sposób środki zostaną wykorzystane na rzecz budowy połączeń kolejowych, mających na celu transportowanie samochodów ciężarowych tranzytem przejeżdżających przez Austrię. Wydaje się jednak, że oczekiwanie to nie zostanie zrealizowane. Austriacki system pobierania opłat jest prostszy od analogicznego, a wprowadzonego rok później w Niemczech, który oparty jest o technologię GPS. Opóźnienia w uruchomieniu systemu niemieckiego opatrywano w Austrii uszczypliwymi komentarzami.

Skutki obecności w UE odczuli znacząco austriaccy rolnicy oraz robotnicy leśni. W 1995 roku 6,5% zatrudnionych pracowało w rolnictwie oraz leśnictwie. Dziesięć lat później liczba ta wynosiła 4,4%. Spadek ten nie został zrekompensowany przez zwiększenie aktywności zawodowej w innych dziedzinach gospodarki [zob. *Arbeitskräfteerhebung* 2006, 39]. Problemem okazało się dla rolników przejście od porządku opartego na gwarancjach skupu po z góry ustalonych cenach do unijnego porządku opartego o kontyngenty. Wcześniej rolnicy otrzymywali subwencje w sytuacji, gdy uprawiali więcej, niż było to potrzebne, później – w unii – dotacje otrzymywali, pod warunkiem, że powstrzymywali się od produkcji rolnej. Ceny, jakie otrzymywali za wyprodukowaną żywność, były niższe, niż w ramach obowiązującego wcześniej systemu. Unijni decydenci nie uwzględnili w zadowalający sposób górskiego charakteru Austrii. Efektem było zamieranie aktywności rolniczej na tego typu obszarach [zob. Sonnleitener 2004, 117].

W 1999 roku *FPÖ* uzyskała w ramach wyborów parlamentarnych drugie miejsce, wyprzedzając ludowców¹⁵. Ponieważ rokowania pomiędzy socjaldemokratami¹⁶ i ludowcami w sprawie utworzenia rządu nie dały pozytywnych rezultatów, ludowcy zgodzili się na utworzenie koalicji z wolnościowcami. 4 lutego 2000 roku nowy rząd został zatwierdzony przez prezydenta Thomasa Klestilę. Kanclerzem został mianowany Wolfgang Schüssel z *ÖVP*, zaś wicekanclerzem Susanne Riess-Passer z *FPÖ*. Jörg Haider nie wszedł do

¹⁴ Więcej na ten temat zob. informacje, w tym w języku polskim, na stronie internetowej ASFINAG (<http://www.asfinag.at/>), firmy zajmującej się prowadzeniem autostrad i dróg szybkiego ruchu w Austrii.

¹⁵ W wyborach parlamentarnych w 1999 roku *SPÖ* zdobyła 36,5% głosów, *FPÖ* – 27,2, zaś *ÖVP* – 26,9 [zob. Czarny, Naleziński 2004, 29].

¹⁶ W latach 1945-1991 *SPÖ* określana była mianem socjalistycznej. W 1991 roku nazwę zmieniono na Socjaldemokratyczna Partia Austrii [zob. *Sozialdemokratische* 2004, 229].

rządu związkowego. Kraje unijne, które były niezadowolone z politycznej sytuacji w Austrii, zastosowały wobec niej sankcje. Miały one charakter polityczny. Podkreśla się, że akt ten był nieprzemyślany, gdyż przyniósł on skutek odwrotny od zamierzonego – umocnienie nowej koalicji rządowej. Oskarżenia kierowane względem Austrii, głównie o naruszenie praw człowieka, w tym przedstawiciele mniejszości narodowych oraz obcokrajowców, okazały się być bezpodstawne. Standardy obowiązujące w Austrii w tej kwestii przewyższają przyjęte uregulowania w innych krajach unijnych [por. Romejko 2007a, 159]. Austriacy poczuli się skrzywdzeni przez państwa europejskie. Symbolem tego, co najgorsze w Austrii, stał się Jörg Haider. Jego osobę wykreowano na „nowego Hitlera”¹⁷.

Okazją do poprawienia wizerunku Austrii na arenie europejskiej było powołanie do istnienia Funduszu „Pojednanie, Pokój i Współpraca” (niem. *Fonds für Versöhnung, Frieden und Zusammenarbeit*), którego celem była obsługa wypłaty odszkodowań dla robotników zatrudnionych przymusowo w Austrii w czasie II wojny światowej. Ze strony władz austriackich podkreśla się, że nie ma powiązania pomiędzy nałożonymi sankcjami a uruchomieniem funduszu¹⁸.

Ważnym momentem dla Unii Europejskiej było przyłączenie 10 kolejnych państw, które miało miejsce w 2004 roku. Obywatele „15” różnie podchodzili do idei rozszerzenia unii. Austriacy nie byli *Osterweiterung* (rozszerzeniem na wschód) zachwyceni. Wg badań przeprowadzonych na przełomie lutego i marca 2004 roku 52% Austriaków było przeciwnych rozszerzeniu unii; za było 34%. Biorąc pod uwagę poziom sceptycyzmu wobec rozszerzenia unii, Austriacy znajdowali się na trzecim miejscu od końca. Bardziej sceptyczna była Wielka Brytania i Dania [zob. *Eurobarometer* 2004, B 93]¹⁹. Z powodu niskiego poparcia społecznego rząd nie zgodził się na przeprowadzenie ogólnokrajowego referendum na temat rozszerzenia Unii Europejskiej, co było postulowane przez Jörga Haidera i jego partyjnych kolegów. Jako warunek wejścia Czech i Polski do unii Haider postulował, aby kraje te zwróciły mienie, które Niemcy utracili w okresie powojennym. W przypadku Czech wskazywał dodatkowo na konieczność uregulowania kwestii leżącej na południu kraju elektrowni atomowej w Temelinie [zob. Romejko 2007a, 160].

Rozszerzenie Unii Europejskiej w 2004 roku o 10 państw, w tym Polskę, i w 2007 roku o Bułgarię i Rumunię przyniosło Austrii więcej korzyści niż strat. Nie spełniły się obawy społeczne. Szczególnie wskazywano na dwa

¹⁷ Do takiej sytuacji przyczynili się sami Austriacy. Krytycznie zwracał na ten fakt uwagę lider partii zielonych Alexander Van der Bellen. Ostrzegał on rodaków przed wypowiedziami, że pod rządami koalicji *ÖVP* i *FPÖ*. Austria stała się krajem faszystowskim [zob. Pruckner 2005, 74-75].

¹⁸ Na ten temat zob. Feichtlbauer, 2005. Tej kwestii poświęcona została strona internetowa <http://www.versoehnungsfonds.at/>, na której zamieszczono także informacje w języku polskim.

¹⁹ Tekst jest dostępny na stronie internetowej: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb61/eb61_en.pdf (12.04.2008).

zagrożenia – napływ taniej siły roboczej oraz wzrost konkurencji. Dzięki rozwojowi kontaktów handlowych z nowymi członkami, szczególnie w regionie naddunajskim, gospodarka austriacka notuje tendencje wzrostowe. Współpraca z nowymi członkami umożliwiła Austrii uniknięcie recesji gospodarczej, która dotknęła takie kraje, jak np. Niemcy, czy Francję. Symbolem austriackiej obecności w nowych krajach członkowskich jest koncern petrochemiczny OMV. Podkreśla się, że OMV posiada obecnie więcej stacji benzynowych w krajach środkowoeuropejskich niż w Austrii i Niemczech²⁰. Potencjalne profity wypływające ze współpracy z krajami środkowej i wschodniej Europy dostrzegał „eurosceptyczny” Jörg Haider. Podkreślał potrzebę spięcia połączeniami drogowymi oraz kolejowymi Morza Bałtyckiego z Adriatykiem. Wiedeń stałby się dzięki temu połączeniu jednym z większych miejsc przeladunkowych towarów oraz ludzi²¹. W ostatnim czasie okazją do wzrostu obaw związanych z austriacką obecnością w Unii Europejskiej było wejście nowych państw członkowskich do strefy Schengen. Oczekiwano niekontrolowanego napływu cudzoziemców szukających w Austrii azylu. Okazało się, że w pierwszym kwartale 2008 roku zanotowano w porównaniu z analogicznym okresem w 2007 roku spadek o 8,26%²².

ZAKOŃCZENIE

Droga Austrii do kraju we współcześnie nam znanym kształcie rozpoczęła się po I wojnie światowej. Austria, która znalazła się po przegranej stronie, utraciła ponad 2/3 terytorium i ludności. Postanowiono stworzyć nowe państwo ograniczone do terenów zamieszkałych przez ludność niemieckojęzyczną. Dla mówiących po niemiecku Austriaków, którzy pod względem narodowym czuli się Niemcami, sensownym rozwiązaniem było połączenie z państwem niemieckim. Na skutek zabiegów mocarstw europejskich idea anszlusu nie została zrealizowana. W ten sposób powstało państwo, które przeszło do historii jako I Republika.

Powszechnie akceptowane przyłączenie do Niemiec zostało zrealizowane w 1938 roku. Szybko okazało się, że przyniosło ono więcej strat niż korzyści. Wysokie stanowiska w Austrii powierzono przybyszom z Rzeszy, zaś zdegra-

²⁰ Więcej na temat koncernu OMV zob. informacje na stronie internetowej www.omv.com.

²¹ Na ten temat Jörg Haider wypowiedział na początku 2007 roku następującą opinię: „Und daher ergibt sich die historische Chance für uns, das Koralmprojekt in Verbindung mit dem Semmeringtunnel und dem Hauptbahnhof Wien zu einer transeuropäischen Achse zu gestalten, die von Osten oder von Osteuropa, etwa von Danzig herunter über Tschechien, Wien, Österreich, die südlichen Bundesländer nach Italien Richtung Bologna geht. Und dieser baltisch-adriatische Durchgang, Korridor ist die Chance für uns, dass Österreich insgesamt auch in Zukunft verkehrspolitisch mit einer Eisenbahnlösung eine wichtige Rolle spielt” [*Stenographisches* 2007, 23].

²² Informacja za *Ö1 Mittagsjournal* (południowym dziennikiem) z 10.04.2008.

dowany do roli okręgów Rzeszy Niemieckiej kraj został uwikłany w agresywną politykę Adolfa Hitlera. Polityka integracji Europy oparta o posługującą się przemocą ideologię nazistowską skończyła się w 1945 roku bolesną klęską, którą przez 10 lat okupacji odczuwali Austriacy.

W 1955 roku kraj odzyskał niepodległość. Rozpoczęły się dzieje II Republiki, kraju z jednej strony budującego przyszłość w oparciu o zasadę wiecznej neutralności, z drugiej zaś otwartego na współpracę międzynarodową. Począwszy od lat 60. XX wieku, realizując aktywną politykę neutralności, Austria stała się pomostem współpracy pomiędzy Wschodem i Zachodem. Jej symbolem stał się Wiedeń, który od blisko trzydziestu lat jest, obok Nowego Jorku i Genewy, stolicą ONZ. Pomimo że Austria przystąpiła do struktur unijnych późno – w 1995 roku – to jednak jej wkład w europejską integrację, przede wszystkim na poziomie politycznym, jest znaczący. Obecnie Austria jest krajem dobrze wpisującym się w Unię Europejską. Pomimo że jej obywatele niekiedy wypowiadają się krytycznie na temat unii, to jednak kraj ten czerpie znaczące profity z członkostwa. Podejmuje się działania, których celem jest uczynienie z Austrii ważnego centrum politycznego, a przede wszystkim gospodarczego Unii Europejskiej.

LITERATURA:

- About the CEI. Objectives.* 2008. <http://www.ceinet.org/main.php?pageID=17> (05.04.2008).
- Arbeitskräfteerhebung, Ergebnisse des Mikrozensus.* 2006. Red. R. Eichwalder, B. Mitterndorfer, M. Fasching. Wien.
- BERNATOWICZ, G. 2000. *Inicjatywa Środkowoeuropejska.* W: *Europejskie struktury współpracy, Informator*, red. S. Parzymies, 215-232. Warszawa.
- BIERNAT, K. 1980. *Republika Austrii – Republik Österreich.* Warszawa.
- Bundesgesetz vom 14. Juli 1965 über die Entsendung von Angehörigen des Bundesheeres zur Hilfeleistung in das Ausland.* 1965. Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich, 1097-1098.
- Bundesverfassungsgesetz vom 26. Oktober 1955 über die Neutralität Österreichs.* 1955. Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich, 1151.
- CZARNY, P., NALEZIŃSKI, B. 2004. *Wstęp.* W: *Federalna Ustawa Konstytucyjna Republiki Austrii*, 3-35. Tłum. z niem. P. Czarny, B. Naleziński. Warszawa.
- Eurobarometer Spring 2004, Public Opinion in the European Union.* 2004.
- FEICHTLBAUER, H. 2005. *1938-1945, Zwangsarbeit in Österreich.* Wien.
- FIEDOR, K. 2000. *Austria. Od gospodarki żarnowej do Unii Europejskiej.* Opole.
- Gestorbenen, Kurt Waldheim.* 2007. *Der Spiegel* 25, 190.
- HÖFERL, A. 2004. *Parallelen der Budget- und Wirtschaftspolitik im Österreich der 30er Jahre mit jener seit dem Jahr 2000.* Wien.

- JELINEK, G. 2004. *Aus Trümmern ins Zentrum Europas. W: Österreich, Die Zweite Republik*, red. W. Mück, 8-75. Wien.
- Kalina. 2004. W: *Österreich Lexikon*, red. E. Bruckmüller. T. 2, 162. Wien.
- KALISZUK, E., KOŃCZYK, E. 2000. *Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu. W: Europejskie struktury współpracy, Informator*, red. S. Parzymies, 240-259. Warszawa.
- KALUŻA, R. 1979. *Wiedeńskie ABC*. Warszawa.
- KLEINDEL, W. 1995. *Österreich, Daten zur Geschichte und Kultur*. Wien.
- KOZEŃSKI, J. 1970. *Austria 1918-1968. Dzieje społeczne i polityczne*. Poznań.
- MAGENSCHAB, H. 2007. *Nach dem Begräbnis Waldheims: Der Wurm im rot-weiß-roten Apfel*. Format 26, 22.
- OGNIK, H., WIZIMIRSKA, B. 2000. *Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie. W: Europejskie struktury współpracy, Informator*, red. S. Parzymies, 98-123. Warszawa.
- POPLAWSKI, D. 1995. *Austriacka polityka neutralności 1955-1995*. Warszawa.
- PORTISCH, H., RIFF, S. 1985. *Österreich II, Die Wiedergeburt unseres Staates*. Wien.
- PRUCKNER, O. 2005. *Eine kurze Geschichte der Grünen, Ereignisse, Persönlichkeiten, Jahreszahlen*. Wien.
- RAUCHENSTEINER, M. 1995. *Der Krieg in Österreich '45*. Wien.
- RIEDL, J. 2007. *Sein Vermächtnis, Was bedarf es, ein großer Österreicher zu sein?*. Die Zeit 26, 15.
- ROMEJKO, A. 2005. *Polski duchowny „ambasadorem sprawy polskiej za granicą” – wspomnienia z pracy duszpasterskiej i naukowej w Innsbrucku (1999-2004)*. Miesięcznik Archidiecezji Gdańskiej, 739-747.
- ROMEJKO, A. 2007a. *Austriacka polityka wobec mniejszości narodowych i religijnych*. Międzynarodowy Przegląd Polityczny 4, 154-169.
- ROMEJKO, A. 2007b. *Przemiany austriackiej tożsamości narodowej. W: Procesy migracyjne w kontekście przemian kulturowo-cywilizacyjnych*, red. E. Polak, J. Leska-Ślęzak, 277-287. Pelplin.
- SCHUCH, M. 1999. *Von Ostarrichi zur österreichischen Nation. W: Polska-Austria, Drogi porozumienia*, red. K. A. Kuczyński, A. Kozłowski, B. Miązek, 316-329. Łódź.
- SONNLEITENER, W. 2004. *Dynamische Wirtschaft. W: Österreich, Die Zweite Republik*, red. W. Mück, 76-137. Wien.
- Sozialdemokratische Partei Österreichs*. 2004. W: *Österreich Lexikon*, red. E. Bruckmüller. T. 3, 229. Wien.
- Staatsgesetzblatt für den Staat Deutschösterreich* (15.11.1918).
- Staatsvertrag betreffend die Wiederherstellung eines unabhängigen und demokratischen Österreich*. 1955. Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich, 725-745.
- Stenographisches Protokoll, 741. Sitzung des Bundesrates der Republik Österreich, Mittwoch, 31. Jänner 2007*. 2007. Wien.

- VAJDA, S. 1980. *Felix Austria, Eine Geschichte Österreichs*. Wien-Heidelberg.
- WERESZYCKI, H. 1986. *Historia Austrii*. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź.
- WORM, A. 2005. *Ein Streitgespräch mit Jörg Haider*. Wien.

THE AUSTRIAN WAY TO THE EUROPEAN UNION

Summary

After the First World War the Austro-Hungarian Empire was broken up. Austria, with most of the German-speaking parts, became a republic. It was officially known as the Republic of German Austria. Not only did the Entente powers forbid German Austria to unite with Germany, they also forbade the name; it was therefore changed to the Republic of Austria. 1938 Hitler proclaimed an incorporation of Austria to the Third Reich. Austria thus ceased to exist as an independent state.

After the Second World War Austria was divided into a British, a French, a Soviet and an American Zone. On 15 May 1955 Austria regained full independence by concluding the Austrian State Treaty with the Four Occupying Powers. On 26 October 1955 Austria was declared „permanently neutral” by act of Parliament. The second section of this law stated that „in all future times Austria will not join any military alliances and will not permit the establishment of any foreign military bases on her territory”.

Austria is active in the United Nations and experienced in UN peacekeeping efforts. Austria has played an active role in the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE) too. Vienna hosts the Secretariat of the OSCE and the headquarters of the United Nations. Austria traditionally has been active in „bridge-building to the east”, increasing contacts at all levels with Eastern Europe and the states of the former Soviet Union. Austria became a member of the European Union in 1995. In February 2000 the conservative People’s Party formed a coalition with the Freedom Party. The 14 other member states of the European Union condemned Austria’s new coalition and froze diplomatic contacts. Austria has benefited from EU accession. Current figures confirm the fact that Austria is above the EU average when it comes to economic growth, unemployment, gross domestic product (GDP) per capita and employment levels.